

فن آوری اطلاعات

بخش سیزدهم

دموکراسی الکترونیکی

INFORMATION TECHNOLOGY

PART 13

e-Democracy

بخش تحقیق و توسعه

زمستان ۱۳۸۳

RAH SHAHR

۷۵

فن آوری اطلاعات:

بخش سیزدهم: دموکراسی الکترونیکی **INFORMATION TECHNOLOGY-PART 13: e-Democracy**

به کوشش:

خانم مهندس لیلا ملاصالحی، خانم مهندس رایا خلیلی (بخش IT داخلی گروه مهندسی مشاور ره شهر)

حروفچینی کامپیوتری: بخش حروفچینی ره شهر

چاپ و صحافی: چاپ شهر

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	دموکراسی الکترونیکی و شهروندی جدید.....
۳	دموکراسی الکترونیکی فاصله حکومت و مردم را کوتاه می کند.....
۵	مبانی دموکراسی الکترونیکی
۶	ویژگی های دموکراسی الکترونیکی
۷	دموکراسی الکترونیکی و مجالس (پارلمان های) مجازی
۹	دموکراسی الکترونیکی، برادر جوانتر دولت الکترونیکی.....
۱۱	دولت الکترونیکی، دموکراسی الکترونیکی را فعال تر می کند.....
۱۱	دموکراسی نیرومند و دموکراسی الکترونیکی
۱۳	دموکراسی الکترونیکی در مرکز توجه انتخابات الکترونیکی
۱۵	دموکراسی الکترونیکی از دیدگاه سیاسی
۱۶	قانون دسترسی به اطلاعات دولتی، موثرترین روش مدیریت اداری کشور
۱۸	چهارچوب حقوقی آزادی اطلاعات در ایران
۱۹	نتیجه گیری.....
۲۱	منابع و مأخذ.....

پیش‌گفتار

در نتیجه تحولات فن‌آوری در دو دهه گذشته و توسعه اختراعاتی چون خدمات متمرکز شبکه دیجیتالی و ارتباطات با تلفن‌های همراه می‌توانیم از یک "انقلاب اطلاعاتی" سخن بگوییم، هرچند که این انقلاب هنوز در آغاز راه است و سطح نفوذ و گسترش آن در همه کشورها یکسان نیست.

از مهم‌ترین آثار پیدایش جامعه اطلاعاتی، شکل‌گیری نوع خاصی از دموکراسی است که دوره‌های پیش از آن مسبق به سابقه‌ای چنین نیست. این دموکراسی که اکنون اصطلاحاً «دموکراسی الکترونیکی» نام گرفته است، در حیطه تأثیرگذاری شبکه‌ای، انواع دیگر دموکراسی را نیز تحت تأثیر قرار داده است. برخی از صاحب‌نظران بر این باوراند که تحولات اخیر در فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات از این توانایی برخوردارند که راه جهش‌های عظیم را در عرصه سیاست دموکراتیک هموار کنند.

امروزه ناکارآمدی اشکال کنونی مجامع تصمیم‌گیری که با رأی هر چند سال یک‌بار مردم انتخاب شده‌اند، چنان از سوی همگان نقد می‌شود که هر شنونده‌ای را وادار به تأمل و تجدید نظر در افکار خود، پیرامون این مسأله می‌کند. در عصر حاضر انقلاب تکنولوژیکی عظیمی که کامپیوتر در قلب آن قرار دارد چنان همه‌گیر شده است که می‌توان آثار و پیامدهای آن را در جای‌جای مناطق جهان مشاهده کرد. امروزه دیگر قانع نمودن نسل جدید با دلایل سنتی که تفکر درباره آن هم جایز شمرده نمی‌شود مشکل و حتی غیرممکن است. نسل امروز به سادگی دریافته است که الگویی از نظام شهروندی که اینک در جوامع بشری رایج است، چنان سنتی است و قدمت آن به حدی است که باید آن را در موزه‌ها عرضه نمود و در کتب تاریخ از آن بحث کرد. در عصری که به لطف پیشرفت‌های چشمگیر در عرصه‌ی تکنولوژی و گسترش تکنولوژی اطلاعاتی (Information Technology) می‌توان در کسری از ثانیه مرزها را درنوردید و از وقایع گوناگون آگاه شد، ارائه خدمات اطلاعات به شهروندان اجتناب‌ناپذیر بوده و بدین ترتیب جامعه‌ی جدیدی شکل می‌گیرد که اطلاعات در آن به مثابه یک کالا در اختیار شهروندان آن قرار می‌گیرد. در این حالت اقتصاد، سیاست، فرهنگ و زندگی افراد جامعه چنان تحت تأثیر این تحولات قرار می‌گیرد که ناگزیر از تغییرات بنیادینی است تا بتواند جوابگوی نیازهای آنها باشد. اندیشه تأسیس دموکراسی الکترونیکی از آن زمان مطرح شد که سرعت و سهولت در انجام امور بعنوان نیازهای اصلی جامعه الکترونیکی اعلام شده و مزایای آن بر همگان آشکار

شد. هرگاه که حکومت و دولت زیرساخت‌های مناسب را برای استفاده عموم از تکنولوژی نوین و مشخصاً اینترنت فراهم نموده و کاربران را در این امر یاری دهند، می‌توان چشم‌اندازهای روشنی را برای جامعه تصور نمود که در آن از مراجعات فیزیکی به سازمان‌ها، فساد اداری، اتلاف وقت، انرژی، هزینه، بی‌نظمی و ... خبری نیست.

در جوامع دموکرات هر چند وقت یک‌بار مردم به پای صندوق‌های رأی رفته و کسانی را بعنوان نماینده انتخاب می‌کنند که تا پایان دوره تصدی‌گری این مقام، کمتر با رای دهندگان‌شان ارتباط برقرار می‌کنند. بعلاوه مردم گاه بسیار درگیر هستند، برخی خجالتی هستند، برخی امکان دیدن نماینده و نامزد مورد نظر خود را ندارند و برخی هم مایل به نوشتن نامه نیستند. در الگوی پیشنهادی جدید پس از اینکه اکثریت از امکانات اتصال به شبکه‌ی جهانی (Network International) برخوردار شدند، آموزش‌های همگانی برای کاربران از سوی دولت فراهم می‌شود. در این حالت شهروندان قادرند هر لحظه که اراده نمایند با تمام زیرمجموعه‌های دولت الکترونیکی ارتباط برقرار نمایند و مسئولان را در جریان مسائل و مشکلات قرار داده و راهکارهای خود را مستقیماً مطرح نمایند. لذا هر شخصی که بخواهد می‌تواند بدون هیچ مشکلی در خانه خود نشسته و حرف‌های خود را به راحتی به گوش دولتمردان برساند. بدین ترتیب یک فرصت جدید در اختیار مردم قرار می‌گیرد، بویژه برای افرادی که در نقاط دوردست کشور حضور دارند.

انتخابات آزاد می‌تواند از این راه صورت پذیرد و منتخبین مردم، کسانی که دیگر انتخاب آنها ناشی از گرایش‌های عشیره‌ای و تعصبات قومی نخواهد بود، پس از راه یافتن به مجالس می‌توانند از همان راهی که انتخاب شده‌اند ارتباط مداوم و مستمری با موکلان خود داشته باشند و آنها را در زمان‌های مناسب در جریان امور قرار دهند. ایجاد حس مشارکت از اولین بازتاب‌های چنین حرکتی خواهد بود و متعاقب آن اعتماد به چنین سیستمی چنان در جامعه ریشه خواهد دواند که دیگر هیچ تهدیدی نتواند ارکان حکومت را با خطر مواجه سازد.

سعید شهیدی

مدیر بخش تحقیق و توسعه

مقدمه

فن آوری اطلاعات در همه وظایف مدیریتی وارد شده و به شدت ابراز وجود می کند. امروز بدون دسترسی به فن آوری نوین اطلاعاتی و ارتباطی امکان اداره واحدهای بشری میسر نیست. کنترل در زمره مهمترین وظایف مدیریتی است که در عصر اطلاعات به صورت های جدیدی اعمال می شود. در عصر جدید نیز برای کنترل بیشتر ابزارهای نوینی را مورد استفاده قرار می دهند. به تدریج الگوریتم کنترل در نرم افزارها گنجانده می شود و استفاده فشرده از فن آوری اطلاعات به سازمان ها این قدرت را می دهد که هر فعالیتی را تحت نظارت قرار دهند و اطلاعات مربوط به آن را در پایگاه های اطلاعاتی ذخیره سازند. این تغییرات به ظهور اینفوگراسی منجر می شود. کنترل هایی که به وسیله ساختارهای بوروکراتیک اعمال می شد به تدریج بوسیله زیرساخت های اطلاعاتی اعمال می شود. در چنین جامعه ای ساختارهای بوروکراتیک و غیر منعطف و مکانیکی، رو به کمرنگ شدن می گذارند. اینفوگراسی ساختارهای منعطف تر و ارگانیک تری را با سطح بالایی از کنترل ترکیب می کند و به تدریج جایگزین بوروکراسی می شود و زمینه را برای پیاده سازی دموکراسی الکترونیکی مهیا می سازد. در دموکراسی الکترونیکی که به دانش حرفه ای و تخصصی مجهز است، هر نوع اطلاعاتی را از طریق شبکه های الکترونیکی می توان به دست آورد و به این ترتیب، دموکراسی الکترونیکی با بکارگیری فن آوری اطلاعات، از بوروکراسی، بسیار قوی تر می شود. امروزه فن آوری های موجود انتقال اطلاعات، میزان دسترسی متقاضی به اطلاعات را بسیار زیاد کرده است. فن آوری اطلاعات علاوه بر کارایی بسیار، می تواند با تلفیق و پردازش داده ها، نسخه های کاملاً جدید از اطلاعات را ارائه نماید. اطلاعات بدخط و شتابزده کاغذی، محبوس در محل های پراکنده که به سختی پیدا و بازیافت می شد و برای یافتن آنها باید کار فیزیکی انجام می گرفت، غیرممکن بود که با هم ارتباط و پیوستگی پیدا کنند اما امروزه به سهولت جمع آوری، به سرعت متراکم و مرتبط می شوند و با گنجایش بسیار وسیعی قابل دسترس خواهند بود. از آنجا که تحقیقات و مطالعات انجام شده پیرامون دموکراسی الکترونیکی در دنیا ابعاد گسترده ای به خود گرفته است، دولت های معتبر دنیا اهداف و راهبردهای مبتنی بر فن آوری اطلاعات را در برنامه خود گنجانده اند. در این نشریه نیز سعی شده است با توجه به اهمیت این دیدگاه در دولت ها، مفاهیم و ضرورت دموکراسی الکترونیکی و مطالب مورد نیاز را به آگاهی دانش پژوهان و صاحب نظران محترم برسانیم.

لیلا ملاصالحی

مدیر بخش IT داخلی

دموکراسی الکترونیکی و شهروندی جدید

گسترش تکنولوژی ارتباطات و پیدایش شبکه‌های گسترده ارتباطی در غرب، مباحث تازه‌ای را پیش کشیده است که از آن جمله می‌توان به کاربست دموکراتیک این ابزارها و شبکه‌های ارتباطی و نیز شیوه‌های جلوگیری از انحصاری شدن اطلاعات و در نهایت، تبعیض اطلاعاتی و نظام شهروندی برخاسته از این وضعیت جدید اشاره کرد. مفهوم دموکراسی الکترونیکی، بر شکلی جدید از رفتار دموکراتیک دلالت دارد که حاصل فن‌آوری‌های جدید اطلاعاتی است. فن‌آوری جدید، گوهر دموکراسی را تغییر می‌دهد با این حال در مباحث دموکراسی الکترونیکی، به ندرت این دگرگونی بطور مشروح توضیح داده شده است. نمونه‌های عینی مفهوم گسترده جامعه اطلاعاتی (Information Society) هم اکنون در جهان در حال شکوفایی و بالندگی است. جامعه اطلاعاتی، نمود گسست از سرمایه‌داری صنعتی و یک شکل اجتماعی جدید است و دموکراسی الکترونیکی، ناظر بر رفتارها با کنشهای تازه شهروندی است.

این تکنولوژی در آینده دارای سه پیامد ذیل خواهد بود. نخست اینکه رشد نابرابری اطلاعاتی، مشارکت گسترده دموکراتیک را تهدید می‌کند. دوم این است که قدرت دولت و موسسه‌ها برای زیرنظر گرفتن و کنترل تمهیدات و ابزارهای الکترونیکی در جامعه مدنی، هم حقوق اظهار نظر و سازماندهی گروه‌ها را تهدید می‌کند و هم حقوق شخصی افراد را. سوم اینکه تکنولوژی جدید باعث توانمندی شکل‌های جدید شهروندی و زندگی مردم می‌شود و در همان حال قدرت و کنترل بازار، آنها را محدود می‌کند.

جدال بر سر اینکه رشد و ساخت اطلاعات انحصاری و خصوصی، منجر به افزایش شکاف میان صاحبان و محرومان از اطلاعات، یا به بیان دیگر افزایش شکاف میان غنا و فقر اطلاعاتی می‌شود، در چشم انداز اقتصاد سیاسی ظهور می‌کند. بر پایه این دیدگاه، در نهایت تنها قوانین عمومی درباره زیر ساخت اطلاعات و بارانه عمومی برای خدمات اطلاعاتی، قادر به تضمین این امر خواهد بود که عواید حاصل از دسترسی به اطلاعات، بطور منصفانه و دموکراتیک تقسیم خواهد شد.

چشم انداز دوم، بر این استدلال تکیه دارد که رشد ساختار اطلاعاتی و انحصاری و حتی اختصاصی، اگر برخی برنامه‌ریزی‌های زیربنایی دولتی آن را تقویت کنند، در معرض منتهی شدن به گسترش سیستمهای گسترده‌تر

کنترل و نظارت قرار دارد. از مفهوم جامعه تمام دید (Panoptic) اندیشه‌ای سر بر می‌آورد که مدعی است گسترش فن‌آوری اطلاعاتی، راه را برای از دست رفتن خودمختاری در بسیاری از حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و زندگی اجتماعی هموار خواهد کرد. بحث دیگر در این زمینه این است که شکلی از فرد دیجیتالی در حال پدیدار شدن است که همزمان، شکل‌های تازه‌ای از اطلاعات را ایجاد می‌کند و تهدید نظارت و کنترل را افزایش می‌دهد.

چشم‌انداز سوم که در تفکر انگلیسی-آمریکایی ریشه دارد، بر این استدلال مبتنی است که هر چند خصوصی شدن اطلاعات، از جهات گوناگون مورد تهدید قرار گیرد، اما نظارت دولت خود نخستین تهدید است.

دو چشم‌انداز اول، حاوی هشدارها و آموزه‌های مهمی برای تئوری و عمل سیاست دموکراتیک هستند که متوجه گسترش تکنولوژی اطلاعاتی است. اما چشم‌اندازی که حول محور و مفهوم مشارکت شهروندی در قلمرو عمومی، دور می‌زند به جستجوی این می‌پردازد که در چه شرایطی ممکن است پیکربندی‌های تکنولوژی ارتباطی موجود یا قریب‌الوقوع، برای بسط و توسعه رفتارهای دموکراتیک و دست یافتن به یک قلمرو وسیع عمومی و همگانی در زمینه تکنولوژی ارتباطی مورد استفاده قرار گیرد. بحث درباره توانمندی دموکراتیک تکنولوژی‌های جدید ارتباطی بیشتر از آنکه معطوف به خود تکنولوژی باشد، معطوف است به پویه‌شناسی (دینامیک) آن دسته از جنبش‌های اجتماعی واقعی که در حل مشکلات محلی فعالانه شرکت دارند و سنت‌های دموکراتیکی که آن جنبش‌ها را پی‌ریزی می‌کنند و اما چگونه کاربردهای اجتماعی تکنولوژی، در این جنبش‌ها، توانمندی آنها را برای گسترش و اشاعه عمل دموکراتیک آشکار می‌کند.

حقوق اساسی شهروندی و سنجش ساختار زیربنایی ارتباطات به شکل استادانه‌ای در کتاب ریموند ویلیامز شرح داده شده‌اند. ویلیامز استدلال می‌کند که حقوق اساسی شهروندی برای گفتگو کردن یا ابراز عقیده و شنیدن حرف‌های دیگران، ارتباط محکم و زنجیره‌واری با توانایی دریافت و انتقال اطلاعات دارد.

همچنین در یک بررسی به ارتباط نزدیک سازماندهی ارتباطات و قانونگذاری و شرط و شروط نهادن برای اطلاعات و حقوق اجتماعی شهروندی اشاره کرده است.

با این حال، برای درک توانمندی دموکراتیک تکنولوژی ارتباطی جدید، باید فرضیه‌ها را درباره انحصاری شدن و همگرایی از یک سو و کنترل و تاثیر متقابل کنار بگذاریم تا کاربردهای بالفعل شبکه‌های نوظهور را به دلایل ذیل بیازماییم. دلیل نخست این که حتی در سیستم‌های ارتباطی بسیار یکپارچه و در هم ادغام شده نظیر سیستم‌های ارتباطی ایالات متحده، دیگر نمی‌توان امر کنترل شبکه‌ها را به مثابه استقرار و استیلا بر راس سلسله قائل انحصار چند قطبی (Oligopolistic) در نظر گرفت. کنترل، از طریق گسترش افقی اتحادیه‌های شبکه‌ای، خود به خود و بطور فزاینده‌ای اعمال می‌شود. دلیل دوم این که حتی اگر تکنولوژی ارتباطی جدید در یک بازار سرمایه‌داری شبکه‌ای موسسات چند قطبی جای داده شوند، این تکنولوژی به شیوه‌هایی که گاه رفتارهای ارتباطی دموکراتیک را توسعه می‌دهند، مورد استفاده قرار می‌گیرند. وقتی شبکه‌ها از لحاظ مرکزی پراکنده (Decentralized) می‌شوند، پیوسته جمعیت‌های بیشتری به شیوه‌های مختلف به آنها دسترسی می‌یابند و این امر منجر به افزایش نرخ و تراکم داد و ستد همگانی اطلاعات می‌شود و این روند نیز از تحلیل رفتن اطلاعات به مثابه کالایی خصوصی و انحصاری و دور از دسترس، جلوگیری می‌کند.

دموکراسی الکترونیکی فاصله حکومت و مردم را کوتاه می‌کند

هر چند هنوز مقوله دموکراسی الکترونیکی عمومی نشده و صاحب‌نظران به آن دست نیافته‌اند، اما می‌توان انتظار داشت در برگیرنده اهم عواملی باشد که بطور مستقیم و غیر مستقیم در پیشبرد توسعه فناوری اطلاعات هر کشور و نیز پیشبرد دولت الکترونیکی موثر باشد. از آنجاکه ایجاد دموکراسی الکترونیکی در یک کشور نیازمند توسعه هماهنگ و منسجم طرح‌های IT و پیاده‌سازی مناسب آنها است، می‌تواند زمینه‌ساز پیشبرد ایده دولت الکترونیکی گردد.

به دولتی که اطلاعات و خدمات دولتی را از طریق اینترنت یا سایر روش‌های دیجیتالی به مردم ارائه کند، دولت الکترونیکی گفته می‌شود. در واقع این دولت، اطلاعات و خدمات دولتی را جهت دسترسی آسان شهروندان و تجار بصورت برنامه‌های کاربردی از طریق شبکه و اینترنت در دسترس کاربران قرار می‌دهد و دموکراسی الکترونیکی در قلب دولت الکترونیکی قابلیت آن را دارد تا بخش دولتی را تغییر شکل داده و رابطه میان دولت و شهروندان را از نو پایه‌ریزی کند. چنین دولت و دموکراسی موقعیتی را فراهم می‌کند تا ارائه خدمات به شهروندان بهبود بخشیده شود. شهروندان در چنین شرایطی باید قادر باشند خدمات و اطلاعات را

در هر زمان و بنابر استانداردهای روز کسب کنند و به همراه تجار و دولت‌های محلی و مرکزی بتوانند گزارش‌های مورد نیاز را بدون لزوم استخدام حقوقدان و حسابدار تهیه کنند. کارمندان باید بتوانند کارهای خود را به همان سادگی و با همان بازدهی و اثر بخشی هم‌تایان خود در بخش تجاری به انجام رسانند. مردم باید بتوانند بدون مراجعات فیزیکی، نمایندگان خود را انتخاب و با آنان در تماس باشند. در این دولت و توسط این دموکراسی ارائه خدمات به شهروندان تسهیل می‌شود، ضمن آنکه لایه‌های اضافی مدیریت‌های دولتی نیز قابل حذف است و امکان دسترسی آسان شهروندان، تجار و کارمندان سایر سطوح دولتی، به اطلاعات و خدمات دولتی فراهم می‌شود.

در ده‌های اخیر مردم احساس می‌کنند که از دولت‌ها فاصله گرفته‌اند. این نکته به وضوح در کاهش تعداد رای‌دهندگان و در نظر سنجی‌های عمومی مشهود است و این واقعیت گویای آن است که اعتماد به دولت‌ها به پایین‌ترین حد خود رسیده است. متأسفانه امروزه بعضی از مردم رای دادن را وظیفه خود نمی‌دانند و خود را از خدمات دولتی دور دیده و تاثیر خود در انتخابات را ضعیف می‌بینند. این عدم اطمینان در نزد جوانان بیشتر مشاهده می‌شود، چرا که آنها در دوره‌ای زندگی می‌کنند که اخبار مربوط به رسوایی‌های سیاسی و اقتصادی هر روز بیشتر از روز پیش به گوش می‌رسد، ضمن آنکه ضعف‌های عمومی دولت‌ها موجب تکدر ذهن آنان نسبت به عملکردها و خدمات دولتی شده است.

مردم امروزه از خدمات دولتی بعنوان فرآیندی زمان‌بر، هزینه‌بر و پردردسر یاد می‌کنند در حالی که ایده دموکراسی الکترونیکی می‌تواند این تصور را کاملاً تغییر دهد. دموکراسی الکترونیکی قابلیت آن را دارد که رابطه میان دولت و مردم را بطور کلی متحول کرده و خدمات دولتی را کاملاً بهبود بخشد چرا که مردم همیشه خواستار برقراری ارتباط نزدیک و آسان با نهادهای حکومتی، نمایندگان و دولتمردان برای رفع مشکلات خود بوده‌اند. مردم می‌خواهند که دولت نسبت به خواسته‌هایشان بیشتر پاسخگو باشد و انجام امور و تعاملات میان آنها را بهبود بخشد. مردم می‌خواهند نقش موثرتری در فرآیند دموکراسی داشته باشند. در یک نظرخواهی که توسط یک مرکز تحقیقاتی در ایالات متحده انجام گرفته است دو مورد از مهمترین انتظارات مردم از دموکراسی الکترونیکی عبارت بود از پاسخگویی بیشتر دولت و دسترسی بیشتر و بهتر به اطلاعات دولتی. مردم می‌خواهند از هر نقطه ممکن و بدون هیچ‌گونه محدودیتی به کلیه خدمات دولتی دسترسی داشته باشند.

دموکراسی الکترونیکی با قراردادن اطلاعات دولتی بصورت شبکه در اختیار مردم، هزینه‌های قابل توجهی را نیز برای دولت‌ها کاهش می‌دهد. دولت‌ها می‌توانند خدمت به مشتری را با بکارگیری ابتکارات دموکراسی الکترونیکی که اقدامات موسسات و سرمایه‌گذاری مربوط به IT را یکپارچه می‌سازد، بهبود بخشند. این ابتکارات می‌توانند سرمایه‌های هنگفتی را از طریق صرفه‌جویی ناشی از کاهش امور بدون بازده، هزینه‌های زائد و کاغذبازی‌های اضافی، ایجاد کنند.

مبانی دموکراسی الکترونیکی

تکنولوژی امروزین برای تحقق بخشیدن به ایده دموکراسی مستقیم، عبارت است از ارتباط ماهواره‌ای، بانک‌های اطلاعات تلفنی، تلویزیون کابلی (محواره‌ای)، شبکه‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای که هر یک بخشی از فرآیند تحقق دموکراسی در عصر جدید اطلاعات هستند. از دیدگاه صرفاً نظری، تکنولوژی جدید قادر است شرایط بهتری برای کامیابی دموکراسی مهیا نماید که در زیر به آن اشاره می‌شود:

۱- شرایط مادی دموکراسی،

۲- شرایط مبتنی بر قانون اساسی،

۳- شرایط فکری،

۴- شرایط روان‌شناختی،

۵- شرایط حفاظتی.

بیشتر این عوامل، یعنی شرایط دشوار تحقق نظام پارلمانی هم از جهت عوامل مادی رأی‌گیری و هم از جهت تحقق واقعی نمایندگی افکار مردم و هم از جهت استمرار سلامت این نهاد، تحت تأثیر تکنولوژی جدید اطلاعات قرار خواهند گرفت.

ایجاد دولت الکترونیکی و دموکراسی الکترونیکی ایده‌ای است که حتی در صورت عدم تمایل دولت‌ها محقق خواهد شد، زیرا هم‌اکنون در اینترنت جامعه‌های الکترونیکی وجود دارند که بصورت گروه‌های خاص با علایق مشخص به سادگی و بدون موانع جغرافیایی تشکیل شده و افراد در آن با یکدیگر بحث و گفتگو می‌کنند. تشکیل اجتماعات (یوزنت و فیدونت)، ابراز عقیده (چت)، پخش اعلامیه (تابلو اعلانات الکترونیکی) و خلاصه

هر نوع فعالیت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و ... در شبکه‌ها به آسانی امکان‌پذیر است. آنان بسرعت و بطور مستمر منابعی از قدرت غیر رسمی می‌شوند که توان اثرگذاری بر نهادهای دولتی را خواهند داشت. با این وصف برای تحقق دموکراسی الکترونیکی هنوز موانع مهمی پیش رو هستند.

ویژگی‌های دموکراسی الکترونیکی

- خدمات دولتی را یکپارچه و الکترونیکی ارائه می‌دهد.
- سازمان‌های دولتی به غیر از ارائه خدمات پیوسته، می‌توانند خدمات با ارزش و منسجم دیگری نیز عرضه کنند. آنها قادرند تا به جای سرگردان کردن مردم در ادارات یا پایگاه‌های اینترنتی مختلف جهت به دست آوردن یک تاییدیه دولتی، امکاناتی را فراهم کنند تا مردم امور خود را تنها از یک نقطه به انجام برسانند.
- امکان دسترسی به فن‌آوری جدید برای عموم مردم از طریق دوره‌های مختلف آموزشی فراهم می‌شود، آموزش مادام‌العمر امکان‌پذیر می‌شود و ایده تمام نشدن آموزش با پایان یافتن مدرسه، محقق می‌شود.
- دولت قادر به بازسازی روابط میان خود و مردم می‌شود. در واقع به جای ارائه خدمات یکسان برای همه، دولت‌ها می‌توانند به کمک فن‌آوری جدید با مردم بصورت افرادی مستقل عمل کنند و به آنها خدمات شخصی ارائه دهند.
- شهروندان در رابطه خود با دولت، احساس مسئولیت بیشتری می‌کنند و اعتماد و اطمینان خود نسبت به بخش دولتی را تقویت می‌کنند.
- مردم با نمایندگان خود ارتباط نزدیک‌تر پیدا می‌کنند. از این طریق هر کس بخواهد می‌تواند بدون هیچ مشکلی در خانه خود نشسته و حرف‌های خود را به گوش دولتمردان برساند و از این بابت این فرصت جدید در اختیار مردم قرار می‌گیرد.
- تعهد افراد نسبت به دولت افزایش می‌یابد، چرا که راز تعهد، مشارکت راستین همه افراد است. اگر مشارکتی در کار نباشد تعهدی نیز در کار نیست.
- همخوانی موثر کامپیوتری بین بخش‌های دولتی و خصوصی: همخوانی بین بخش‌های خصوصی و دولتی باعث تسریع و پیشرفت امور می‌گردد.

- رضایت عمومی مردم : آنچه بعنوان سیستم ارائه خدمات عمومی تهیه و به اجرا گذشته می‌شود، باید حتماً رضایت عمومی مردم را به همراه داشته باشد.
- ارائه خدمات بدون تعطیلی، دستیابی به خدمات پیشرفته الکترونیکی، عرضه همه خدمات عمومی در یک ایستگاه خدمات رسانی.
- افزایش تعداد رأی دهندگان در انتخابات : انتخابات الکترونیکی به همراه دسترسی فزاینده عموم مردم به دنیای دیجیتال، منجر به بالا رفتن روز به روز تعداد رأی دهندگان می‌شود.
- مشارکت مردم در حکومت : مردم همیشه خواستار برقراری ارتباط نزدیک و آسان با نهادهای حکومتی، نمایندگان و مشارکت در حکومت جهت رفع مشکلات خود بوده‌اند.
- صرفه‌جویی در هزینه‌ها : دموکراسی الکترونیکی می‌تواند سرمایه‌های هنگفتی را از طریق صرفه‌جویی ناشی از کاهش امور بدون بازده هزینه‌های زائد و کاغذبازی‌های اضافی، ایجاد کند.

دموکراسی الکترونیکی و مجالس (پارلمان‌های) مجازی

اینترنت همانند پارلمان‌های مردم سالارانه است که مردم دنیا را در دهکده جهانی و در عصر رسانه‌ها و رایانه در تعامل نزدیک قرار داده است. امروز اینترنت هم دسترسی افزون به اطلاعات پارلمانی و هم توانایی بالقوه بیشتر برای مشارکت اجتماع در فرآیند مذاکراتی پارلمانی را فراهم آورده است از اینرو به عصر دموکراسی جهانی نزدیک می‌شویم. عملکرد موفقیت‌آمیز هر دموکراسی پارلمانی به جریان چند جانبه کارآمد اطلاعات بستگی دارد. بدون اطلاعات، دموکراسی در هیچ‌یک از اشکال خود نمی‌تواند وجود داشته باشد. در واقع، اطلاعات توأم با ارتباطات موثر، جوهر حیات یک دموکراسی را بوجود می‌آورد. اگر این جوهر حیات بطور آزادانه و کامل در سراسر جامعه جریان یابد، سلامتی دموکراسی همانند سلامتی بدن انسان، بسیار نیرومند می‌شود. بعبارتی دیگر هرچه جریان اطلاعات بین شهروندان و ترتیبات نمایندگی آنها، همچنین بین قوه مقننه و قوه مجریه قوی‌تر و شفاف‌تر باشد، سلامتی دموکراسی بیشتر خواهد شد.

در آغاز قرن بیست و یکم، در عین حال که ظرفیت جوامع بطور محلی، ملی و جهانی، برای تولید و انتشار اطلاعات افزایش یافته، نارضایی از جانب شهروندان نسبت به بسیاری از نهادها و رویه‌های دموکراسی

افزایش یافته است. پاره‌ای از دانشمندان علوم سیاسی چنین نتیجه گرفته‌اند که یک "بحران ارتباط سیاسی" وجود دارد و میزانی که مردم در معرض اطلاعات سیاسی با کیفیت بالا قرار می‌گیرند، بشدت پایین است.

پاسخی که برای این "بحران ارتباط سیاسی" اظهار شده عبارت است از بررسی کاربردهای بالقوه فن‌آوری‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی جدید در فرآیند سیاسی. اگر وجود جریان‌های اطلاعاتی مفید‌انطور که گفته شد برای دموکراسی اهمیت داشته باشد، پس آیا این امکان وجود ندارد که پیشرفت‌های وسیع در تبادل اطلاعات، بر اساس فن‌آوری‌های دیجیتالی، همگرایی کامپیوترها و ارتباطات راه دور و پیشرفت فوق‌العاده فن‌آوری اینترنت، تاثیر عمیقی بر روی نحوه رخداد دموکراسی داشته باشد؟

اینترنت امروزه بعنوان فن‌آوری اطلاعاتی و ارتباطی مسلط از آغاز قرن بیست و یکم ظاهر شده و تاثیر آن بسیار زیاد است. علاوه بر آن، وبسایت‌ها بمنظور اداره ارتباطات داخلی مورد استفاده بسیاری از سازمان‌ها قرار گرفته است.

در واقع، سؤال این نیست که پارلمان چگونه تحت تاثیر اینترنت قرار می‌گیرند، گو اینکه فن‌آوری جدید یک نیروی خارجی است که مقاومت در برابر آن امکان ندارد، بلکه سؤال این است که کارشناسان در مقررات و امور پارلمان و شهروندان چگونه می‌خواهند از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی بمنظور تقویت و گسترش فرآیند نمایندگی دموکراتیک استفاده کنند؟

یک عضو پارلمان دارای نقش‌ها و عملکردهای مختلفی در درون دموکراسی پارلمانی است و فن‌آوری‌های جدید به شکل‌های متفاوتی بر این وظایف تاثیر می‌گذارند. یک عضو پارلمان به چهار گروه مختلف سرویس ارائه می‌دهد: حوزه انتخابیه، حزب، خود پارلمان و ملت. هر یک از این گروه‌ها از یک عضو پارلمان توقعات خاص خود را دارند و کامپیوترها و فن‌آوری‌های مربوط به آن می‌تواند به روش‌های مختلفی به انجام این خدمات کمک کند و یا مانع از آن شود.

انجام این نقش‌های گوناگون یک مسئولیت طاقت فرسا است که نیازمند انرژی و تعهد اعضا است. برای انجام این کار، اعضای پارلمان به شکل فزاینده‌ای نیازمند حمایتی هستند که فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی آن را فراهم می‌آورند. اما این فن‌آوری‌ها تنها ابزاری برای انجام بهتر کارهای فعلی نمی‌باشد. بلکه

فرصت‌هایی برای تعریف و تعیین مجدد راه‌های مختلفی هستند که اعضای پارلمان برای انجام نقش خود، از آنها استفاده می‌کنند.

مسئله فن‌آوری‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی و پارلمان، مربوط به روشی است که نهادها برای انجام امورشان از این ابزار استفاده می‌کنند و یا روشی که در آن از چنین فن‌آوری برای تکمیل اهداف، ارزش‌ها و اصول دموکراتیک از این فن‌آوری‌ها استفاده و آنها را اداره می‌کنند.

اصول شفافیت، تعامل و پاسخگو بودن بعنوان دیدگاه‌های هدایت‌کننده یک پارلمان دموکراتیک را، می‌توان از طریق فن‌آوری اینترنت تقویت کرد و با برقراری وبسایت پارلمانی، تعداد زیادی از اسناد موجود در فرآیند قانون‌گذاری برای شهروندان علاقمند، بخش صنعتی و مطبوعات قابل دسترس خواهد بود. همچنین این وبسایت‌ها باید بعنوان فرصتی برای کسب اطلاعات درمورد مذاکرات درون مجلس، نمایندگان و منابع مالی در نظر گرفته شود، بدون شک برقراری وبسایت بعنوان گامی به سوی ترکیب بیشتر گروه‌های ذینفع و مشارکت شهروندان در فعالیت‌های پارلمانی بشمار می‌رود. با ایجاد ارتباطات چند سویه از طریق اینترنت، پارلمان قصد ارتقای استفاده از حقوق دموکراتیک از سوی انجمن‌های ذینفع و شهروندان، از طریق استفاده مستقیم به مطالب سیاسی را دارد. مشارکت و دسترسی برابر و عادلانه برای مشارکت، یک هنجار دموکراتیک جهانی و اساس درک دموکراسی است.

دموکراسی الکترونیکی، برادر جوانتر دولت الکترونیکی

برای تعیین شاخص‌ها و رهنمون‌های کارآمد بمنظور توسعه مردم‌سالاری الکترونیک در جهان، دانشگاه بروکسل پروژه‌ای را در اکتبر سال ۲۰۰۳ به اجرا در آورد. پروژه مذکور بر روی ۲۶ کشور جهان انجام گرفت. پژوهشگران در این پروژه از طریق انجام مصاحبه‌های مفصل با سیاستمداران، نمایندگان مجلس و مدیران طرح‌های گسترش دموکراسی الکترونیکی در این کشورها، به بررسی چگونگی توسعه این نوع دموکراسی در این مناطق پرداختند. با مطالعه مستندات و اسناد رسمی این کشورها در زمینه دموکراسی الکترونیکی، سطح آگاهی و درک و تعریف مردم و سیاستمداران از این مقوله و همچنین تعهد سیاسی دولت‌ها به اجرای

طرح‌های توسعه دموکراسی الکترونیکی بررسی شده و میزان سرمایه‌گذاری کشورها در زمینه نیروی انسانی، بودجه و صنایع برای گسترش e-Democracy- مورد ارزیابی قرار گرفت.

نخستین مشکل اساسی دولت‌ها برای گسترش دموکراسی الکترونیکی عدم وجود یک تعریف مشخص از e-Democracy- بوده است، به همین منظور پژوهشگران دانشگاه بروکسل به ارائه تعریفی مستقل از این اصطلاح پرداختند و آن را بکارگیری فن‌آوری‌های جدید اطلاعات و ارتباطات بمنظور پشتیبانی و بهبود مردم سالاری موجود تعریف کردند.

دموکراسی الکترونیکی دارای چهار بعد اطلاعات- جریان یک طرفه ارائه اطلاعات از سوی دولت‌ها به مردم، ارتباطات- تعامل دو سویه بین حکومت و مردم، مشارکت- ایجاد فرصت برای تعامل دموکراتیک بین مردم و نهادهای اجتماعی و نیز بافت مردم سالاری اجتماع که با وجود آزادی بیان، آزادی اجتماعات و انتخابات آزاد تحقق می‌یابد، است.

در پژوهش مذکور ۹۰ درصد از ۲۶ کشور مورد مطالعه با واژه e-Democracy- آشنایی داشتند، اما تنها ۴۰ درصد آنان از این مقوله تعریف مشخصی داشتند و از طبیعت چند بعدی آن آگاه بودند. در هیچکدام از پروژه‌های انجام شده در این زمینه مسأله رفع شکاف دیجیتالی میان اقشار مختلف جامعه پرداخته نشده و همچنین تبلیغات کافی بمنظور آشناسازی مردم با مقوله دموکراسی الکترونیکی بعمل نیامده است. بدین ترتیب می‌توان از e-Democracy- میان مردم و مسئولان، سیاست‌گذاری در زمینه تجربه و پیاده‌سازی طرح‌های گسترش مردم‌سالاری الکترونیکی و هماهنگ‌سازی برنامه‌های سازمان‌های دولتی و غیر دولتی بعنوان مراحل تکاملی دموکراسی الکترونیکی نام برد.

با گسترش دموکراسی الکترونیکی ارتباط مستمر میان مردم و نمایندگان آنان در مجلس برقرار می‌شود و همچنین بازیگران اصلی صحنه‌های سیاست و سیاست‌گذاری نیز دگرگون شده و مردم و احزاب سیاسی نیز نقش بیشتر و موثرتری در امر سیاست‌گذاری پیدا می‌کنند.

دولت الکترونیکی، دموکراسی الکترونیکی را فعال تر می کند

دولت الکترونیکی، در واقع مقدمه‌ای است که دموکراسی الکترونیکی را فعال تر می‌کند، چون مردم خود، مستقیماً در این نوع دولت درگیرند و به راحتی می‌توانند در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها دخالت داشته باشند.

در هر کشوری دموکراسی زمانی اتفاق می‌افتد که اطلاعات در اختیار مردم آن کشور باشد و در دولت الکترونیکی نیز اطلاعات بعنوان ابزاری در اختیار مردم قرار داده می‌شود، بنابراین دموکراسی بصورت فعال‌تری جاری می‌شود. ابزار دولت الکترونیکی که همان اطلاعات است باعث می‌شود که به دموکراسی الکترونیکی نزدیک‌تر شویم و در شرایط فعلی هم بنظر می‌رسد گرایش مردم به مردم‌سالاری دیجیتال در مقایسه با مردم‌سالاری سنتی افزایش یافته است.

به نظر می‌آید همان موانعی که در مورد توسعه دولت الکترونیکی با آن مواجه هستیم در این مورد هم وجود دارند. چالش‌های زیر ساختی، فرهنگی و نگرشی می‌توانند در مورد توسعه مردم‌سالاری الکترونیکی هم موثر باشند، بنابراین با کاهش موانع توسعه دولت الکترونیکی، چالش‌های موجود در دموکراسی دیجیتال نیز کم‌رنگ‌تر خواهند شد.

در واقع اگر از لحاظ زیرساختی، ابزار و تجهیزات مورد نیاز موجود باشد، ولی از لحاظ فرهنگی با چالش‌های زیادی در راه رسیدن به دموکراسی دیجیتال مواجه باشیم، باید سعی در برطرف کردن این چالش‌ها کنیم.

دموکراسی نیرومند و دموکراسی الکترونیکی

در حال حاضر، مفهوم دموکراسی الکترونیکی می‌تواند به طیف نسبتاً وسیعی از کاربردهای فن‌آوری و از جمله «پارلمان مردمی» تلویزیونی و یا «هیأت‌های منصفه شهروندان» اطلاق شود که از طریق پست الکترونیکی به گروه‌های مباحثه الکترونیکی و باجه‌های اطلاعات دسترسی دارند. در اینجا مسئله نخست این است که یک «دموکراسی نیرومند» که بر استفاده گسترده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی مبتنی است، احتمالاً چه شکلی خواهد داشت؟ دموکراسی نیرومند تعریف جدیدی از دموکراسی است که بر تفاوت خود

نسبت به دموکراسی‌های لیبرال و نمایندگی تأکید دارد. دوم اینکه تأثیرهای احتمالی وضعیت اقتصادی و سیاسی بر آن «دموکراسی الکترونیکی» که ما در عمل به آن دست می‌یابیم، چیست؟ سوم اینکه، تجارب جهانی در خصوص تأثیرهای کنونی فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی بر شیوه عمل دموکراتیک، فارغ از ادعاها و بیم و امیدهای رایج چه بوده است؟ چهارم اینکه، چه موانعی بر سر راه تحقق «دموکراسی الکترونیکی» وجود داشته و دارد؟

برای پاسخگویی به این پرسش‌ها مناسب است که به ویژگی‌های اساسی رسانه‌های دوطرفه که برای توسعه نوع تازه‌ای از دموکراسی توانایی دارند، اشاره کنیم:

دوطرفه بودن: کاربران می‌توانند با انبوه کاربران دیگر براساس دوطرفه بودن ارتباطها، تماس و ارتباط برقرار کنند.

شبکه جهانی: مرزها مانعی بر سر راه برقراری ارتباطات نخواهد بود.

آزادی بیان: کاربران می‌توانند عقایدشان را ابراز کنند و در این مورد سانسور دولتی محدود شده است. آزادی ایجاد انجمن‌ها: کاربران شبکه می‌توانند به جامعه‌ها و تشکیلات مجازی که منافع مشترکی را پیگیری می‌کنند، بپیوندند.

تولید و انتشار اطلاعات: کاربران شبکه‌ها می‌توانند اطلاعات تولیدکنند و در اطلاعات سهیم شوند. این اطلاعات مشمول بررسی و یا تأیید و تصدیق رسمی نمی‌شوند.

به چالش کشیدن دستاوردهای حرفه‌ای و رسمی: اطلاعات دولتی و حرفه‌ای را می‌توان به چالش کشید. تضعیف نقش هویت دولت-ملت‌ها: کاربران می‌توانند هویت‌های جهانی و محلی اختیار کنند.

از آنجا که دموکراسی فقط رأی دادن و یا تدارک اطلاعات عمومی بهتر برای شهروندان نیست، لذا همه پرسش‌های الکترونیکی و باجه‌های اطلاعات عمومی نیز شرط کافی برای تأیید موجودیت دموکراسی الکترونیکی نیستند. حق تعیین سرنوشت، مشارکت، اظهار نظر است که هسته اصلی دموکراسی را می‌سازند. از این رو، دموکراسی یک فرهنگ سیاسی است که طیف بسیار وسیعی از ساختار را برای «خودافزایی» و بیان جمعی متقابل، شامل می‌شود.

برای آن که شکل پیشرفته‌ای از دموکراسی الکترونیکی پدیدار شود، می‌توان آن را بصورت قالبی در نظر گرفت که خود جمع‌کننده میان عناصر اساسی نهفته در صورت‌بندی‌های دموکراسی مشارکتی و صورت‌بندی‌های دموکراسی نمایندگی است.

در این صورت، «دموکراسی نیرومند» باید برای مشارکت شهروندان در همه تصمیم‌های مرتبط با مسائلی که بر آن تأثیرگذارند، فرصتی فراهم کند. این فرصت مبتنی بر وضعیتی است که در آن دموکراسی بعنوان پدیده‌ای دوسویه دوباره طرح‌ریزی شود. پدیده‌ای که در یک طرف به شکل‌دهی دوباره قدرت دولت-به مفهوم عام آن- مربوط می‌شود و از طرف دیگر دغدغه بازسازی جامعه مدنی را دارد.

در جامعه شبکه‌ای می‌توان از امکان تحقق این نوع دموکراسی الکترونیکی سخن گفت، بی‌آنکه با شیفتگی از موانع سخت‌افزاری آن در جهان کنونی غفلت کرد. «گفت‌وگوی تمدن‌ها» که اساس آن «دیالوگ» و گفت‌وگو است، چارچوب مناسبی برای یافتن نسبت میان «دموکراسی نیرومند» و «دموکراسی الکترونیکی» است.

دموکراسی الکترونیکی در مرکز توجه انتخابات الکترونیکی

ایده برگزاری انتخابات بر اساس اینترنت برای اولین بار در سال ۱۹۹۸ طی مقاله کوچکی در یک مجله پرتعداد اینترنتی مطرح شد اما قبل از این واقعه نیز افراد زیادی به صورت‌های گوناگون تئوری برگزاری انتخابات و رای‌گیری از طریق اینترنت را مطرح کرده بودند. به همان سرعت که این تئوری توجه افراد بسیاری را به خود جلب کرد، بسیاری از متخصصان و حتی مردم عادی تحقق همچنین رویایی را امکان‌پذیر نمی‌دانستند. دلیل آن نیز بسیار واضح و روشن است، بسیاری از مردم و حتی دولتمردان هنوز به اینترنت بعنوان ابزاری برای رای‌گیری اعتماد ندارند. روزی نیست که از سراسر جهان در مورد نفوذ افراد مختلف و حتی کودکان به سیستم‌های بسیار امن رایانه‌ای خبری به گوش نرسد. با چنین وضعیتی آیا می‌توان سیستمی طراحی کرد که هیچ‌کس به آن نفوذ نداشته باشد و امنیت انتخابات بطور کامل تضمین شود؟ این سوالی است که پاسخ آن تاکنون منفی بوده است اما با این وجود افراد بسیار زیادی هستند که امیدوارند روزی به این آرزو جامعه عمل پوشانده شود. در واقع با وجود وسایل ارتباط جمعی عصر حاضر بدون در نظر گرفتن اینترنت مانند

روزنامه‌ها، تلویزیون و ... متأسفانه دموکراسی به هیچ‌وجه محقق نشده است. این رسانه‌ها سرعت تحت تأثیر شخصیت‌ها و گروه‌های سیاسی قرار گرفته و سپس توده مردم را به سمتی که خود می‌خواهند متمایل می‌کنند. آنچه امروزه در ذهن افراد می‌گذرد بوجود آوردن یک دموکراسی مبتنی بر وب است.

هنگامی که واژه‌هایی مانند تجارت الکترونیکی، آموزش الکترونیکی و حتی دولت الکترونیکی به خوبی در میان مردم پذیرفته شده است، مطمئناً e-Democracy (دموکراسی الکترونیکی) نیز به همان اندازه و یا شاید بیشتر توجه مردم را به سوی خود جلب خواهد کرد.

به عقیده بسیاری از کارشناسان، مشارکت مردم در امور سیاسی روز به روز کمتر می‌شود. تنها ابزاری که قدرت تغییر این وضعیت را دارد اینترنت است. امروزه زمان آن فرا رسیده که تمام مردم و حتی سیاستمداران بفهمند روش‌های بسیار بهتری برای ارتباط مستقیم بوجود آمده است و هرچه زودتر باید بستر را برای استفاده از اینترنت در راستای تحقق اهداف جدی‌تر آماده کرد.

ایجاد وبسایت‌های ویژه برای بحث و تبادل نظر مردم عادی و نمایندگان آنها را در مورد دولت و مشکلات مملکت اولین اقدام عملی در این زمینه می‌باشند. ایجاد چنین سایت‌هایی که از نظر مکان جغرافیایی نیز تقسیم‌بندی قابل قبولی داشته باشند می‌تواند در قدم اول بسیار تأثیرگذار باشد بدین ترتیب اگر مثلاً در محله‌ای مشکل ناهمواری خیابان وجود داشته باشد در سایت مخصوص محله‌تان که هر روزه از سوی اعضای شورای محله کنترل می‌شود به آنها گوشزد می‌شود.

این افکار بلند پروازانه شاید روزی به حقیقت بپیوندد، اما در حال حاضر واقعیت‌ها چیز دیگری را به ما می‌گویند. در زمینه انتخابات الکترونیکی تاکنون تجربه عملی زیادی وجود ندارد. برای اولین بار در سال ۲۰۰۰ هنگامی که قرار شد دو شهر کوچک و همسایه در آلمان ادغام شوند و یک شهر جدید را بوجود بیاورند تصمیم گرفته شد که برای انتخاب نام جدید شهر، یک انتخابات محلی انجام شود. برای اولین بار قرار شد آرای مردم از طریق اینترنت جمع‌آوری شود. برای این کار امکانات زیادی فراهم شد و با وجود این از کد ملی برای رأی دادن استفاده گردد. نتیجه انتخابات بلافاصله باطل اعلام شد، زیرا در حالیکه افراد واجد شرایط در حدود ۸۰ هزار نفر بودند بیش از ۱۲۰ هزار رأی جمع‌آوری شده بود. در ماه مارس سال گذشته انجمن دانشمندان ایالات

متحده نیز در بیانیه‌ای بطور آشکارا اعلام کردند برگزاری انتخابات از طریق اینترنت، تلفن و تلویزیون‌های دیجیتال در طی ۵ سال آینده در ایالات متحده امکان‌پذیر نمی‌باشد.

گرچه در گزارش تصریح شده بود در صورتیکه امکان چنین کاری فراهم شود مشارکت مردم در انتخابات به نحو چشمگیری افزایش خواهد یافت.

در حال حاضر بزرگترین مشکل بر سر راه انتخابات الکترونیکی، طراحی سیستمی است که با استفاده از نوعی روش شناسایی، هر فرد تنها قادر به یک بار رأی دادن باشد.

کشور انگلستان در حال حاضر بعنوان پیشرو در طراحی سیستم‌های انتخابات الکترونیکی مطرح است. یک موسسه تحقیقات رایانه‌ای در شهر لندن تنها بر روی مدل‌های رأی‌گیری با استفاده از اینترنت و تلویزیون‌های دیجیتال تحقیق می‌کند. در حال حاضر به نظر می‌رسد بهترین راه برای توسعه و فراگیرتر کردن این شیوه رأی‌گیری، برگزاری انتخابات با اهمیت کمتر و در حوزه‌های محدود و کوچک باشد.

دموکراسی الکترونیکی از دیدگاه سیاسی

از دیدگاه سیاسی، تحولات فن‌آوری اطلاعات، دموکراسی‌های موجود را به چالش می‌خواند و نقش قوه مقننه بعثت خصوصیات منحصر به فرد فن‌آوری اطلاعات کمرنگ می‌شود. واسط جدید اطلاعاتی این امکان را می‌دهد که افراد و گروه‌ها، آراء خود را بطور مستقیم اعلام کنند و حضور فیزیکی و عنصر زمان، مانعی برای تصمیم‌گیری مستقیم نیست. یکی از اهداف ایده خدمات جهانی (Universal Services Idea) تعیین اصول و ضوابط جامعه اطلاعاتی، از زاویه در دسترس قرار دادن اطلاعات و زیرساخت ارتباطی (مخابرات و وظایف آنها) است که تحت عنوان ضوابط شبکه‌های باز (Open Network Provisions) در طرح دولت الکترونیکی (Government Online) مطرح است. دسترسی به اطلاعات دولتی در ابتدای قرن بیست و یکم، یکی از مهمترین اصول حقوق بشر است.

از این نظر کشورهایی که به لحاظ ساختار حکومتی نمی‌توانند دسترسی آزاد آحاد جامعه به اطلاعات را تضمین کنند، در زمره کشورهای نقض‌کننده حقوق بشر محسوب می‌شوند.

کشورهای دموکراتیک مدتها است که ضرورت تدوین قانون عمومیت اسناد دولتی و یا قانون آزادی اطلاعات را درک کرده و اقدامات قانونی لازم را سازمان داده‌اند اما با تحولات اخیر فن‌آوری تبادل اطلاعات و ارتباطات جریان آزاد اطلاعات جزء لاینفک جامعه جدید محسوب شده و دیر یا زود همه کشورها مجبور به پذیرش این اصل هستند.

همه‌پرسی الکترونیکی ساز و کار مکرر برای مسئولیت‌پذیری و سیاست‌ورزی دموکراتیک را فراهم می‌آورد و کسب اطلاعات سیاسی برای شهروندان بی‌هیچ حد و مرزی امکان‌پذیر است. در دموکراسی الکترونیکی تنها کسانی حق بهره‌مندی و دسترسی به شبکه را خواهند داشت که از سواد فنی برخوردار باشند. بدین‌سان بخش محدودی از جمعیت که به پایگاه اطلاعات اینترنت متصل هستند و چنین می‌نمایند که شمارشان نسبت به کل جمعیت، سخت رو به کاهش می‌گذارد، تنها کسانی خواهند بود که از امتیاز دسترسی به جهانی سیاسی بهره‌مند خواهند شد. بدین ترتیب این جهان از دسترس کسانی که از لحاظ تکنولوژی فقیر هستند دور خواهد گردید. از این گذشته، ویژگی و سرنوشت سیاست‌چنانکه در این سناریوها پیش‌بینی شده است ماهیت دموکراسی را از اساس دگرگون می‌سازد، چرا که امکان گفتگوی الکترونیکی، دلایل وجودی معتبر حکومت نمایندگی را از میان برمی‌دارد، زیرا وقتی هر یک از ما بی‌درنگ بتواند در مورد هر موضوعی رأی دهد دیگر نمایندگی چه معنایی دارد. در دموکراسی الکترونیکی نقش سازمان‌های نمایندگی و میانجی‌مانند اتحادیه‌های کارگری، گروه‌های محله‌ای، احزاب سیاسی و گروه‌های فشار تضعیف می‌شود. در نتیجه چنانکه دو تن از تحلیل‌گران هلندی، ون دو وانک و تاپس می‌گویند: هرگاه سازمان‌های نمایندگی از میان بروند و خلایق بتوانند عملاً گرد هم آیند، نوعی دموکراسی مستقیم مبتنی بر همه‌پرسی معقول می‌نماید.

قانون دسترسی به اطلاعات دولتی، موثرترین روش مدیریت اداری هر کشور

بدیهی است که حق دسترسی نامحدود نیست. اصولی وجود دارند که به موجب آن بعضی موارد مستثنی شده‌اند. این محدودیت‌ها در سه گروه اصلی قرار دارند:

- ۱- حمایت از منافع کشور (امنیت ملی و نظم عمومی)،
- ۲- حمایت از حریم خصوصی افراد،
- ۳- حمایت از اسرار تجاری شرکت‌ها.

قانونمند کردن جریان اطلاعات هرگاه با تدبیر و اصول منطقی محرمانگی همراه باشد به حفظ اطلاعات محرمانه نیز کمک مؤثرتری خواهد کرد تا زمانی که اصل محدودیت دسترسی به اطلاعات در نظام بوروکراتیک کشور حاکم باشد. به عبارت دیگر یکی از نظریات دسترسی آزاد به اطلاعات، حفظ بهتر و مؤثرتر محرمانگی از طریق قانونمند کردن مستثنیات آن است.

بعنوان مثال هنگامی که اصل آزادی دسترسی طبق قانون به رسمیت شناخته نشده، مسئول سازمان و نهاد دولتی خود تصمیم می‌گیرد که چه چیزی را در دسترس قرار دهد و چه مدرکی محرمانه و سری باشد و این افراد بنا به احتیاط تقریباً از ارائه هر مدرکی به شهروند خودداری می‌کنند، حتی اگر محرمانه و سری نباشد زیرا در نهایت دلیلی برای انجام "یک کار اضافی" وجود ندارد. قانونگذار با توجه به این مسأله در طی این سال‌ها سازمان‌ها نهادها را موظف به ارائه بعضی اطلاعات کرده است و بعضی را صریحاً منع نموده است. قانون دسترسی به اطلاعات دولتی با اصل قرار دادن آزادی دسترسی، به همه این اختلاف سلیقه‌ها پایان می‌بخشد و فقط مجلس و در موارد خاص هیأت دولت را برای تعیین محدودیت‌های آن شایسته می‌شناسد.

قانون دسترسی به اطلاعات دولتی از طریق حذف کوچکنرها و در تشخیص صلاح ملی و کشور، به میزان قابل ملاحظه‌ای امکان کنترل و تمرکز در حفظ مواردی که بنا به استثناء باید محرمانه باشند بوجود می‌آورد و اطلاعاتی که بنا به مصلحت‌های یاد شده باید سری باشند به هیچ‌وجه فاش نخواهند شد. امروزه اگر نهادی دولتی تحت عنوان محرمانه از ارائه اطلاعات خودداری کند در مواردی می‌توانید با ارسال نامه‌ای به سازمان‌های بین‌المللی اطلاعات را کسب نمایید. اما در کشوری که اصل آزادی دسترسی به اطلاعات دولتی وجود دارد اگر اطلاعاتی را به‌موجب قانون محرمانه نتوانید به دست آورید مطمئن باشید که تقریباً از هیچ سازمان بین‌المللی هم آن اسناد را به دست نخواهید آورد.

قانون دسترسی به اطلاعات دولتی در ضمن یکی از با اهمیت‌ترین و مؤثرترین روش‌های مدیریت اداری کشور است که می‌تواند با تلفیق سایر روش‌های فنی وسیله‌ای برای اصلاح نظام اداری باشد، از طرف دیگر به آرزوی سالیان دراز در تحقق مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری جامه عمل پوشانده می‌شود.

چهارچوب حقوقی آزادی اطلاعات در ایران

در جامعه ما دیدگاه‌های مختلفی راجع به جریان آزاد اطلاعات وجود دارد. طیف این دیدگاه‌ها از تهاجم فرهنگی بیگانه آغاز و با متمرکز شدن بر مقوله اطلاع‌رسانی ختم شده است. در ایران تکیه بر این عبارت بیش از آن که در یک زمینه حقوقی- قانونی مطرح باشد از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی بحث می‌شود و بدیهی است مادامی که نتوانیم چهارچوب‌های مشخص حقوقی برای آن تعریف کنیم، همواره در حد نظر و یک مباحثه علمی باقی خواهد ماند. لذا در این گفتار مفهوم «جریان آزاد اطلاعات» از منظر بحث‌های استاندارد است که در جهان مطرح است _ یعنی حقوق دسترسی به اطلاعات _ بررسی خواهد شد.

از نظر حقوقی _ و آنچه تا امروز موضوع تدوین قوانین بوده _ اطلاعات یا رایگان است (تبلیغات) و یا دارای ارزش اقتصادی و موضوعیت مالی (حقوق مالکیت‌های فکری و شعب مختلف آن ، سهام، اوراق بهادار و پول دیجیتال و ...) و یا دارای ارزش مقدماتی برای مبادله است (تبادل اطلاعات تجاری و بازرگانی) و یا جزو حریم خصوصی اشخاص و یا در نهایت اطلاعات دولتی است (طیف وسیعی از اطلاعات بوروکراتیک و مرتبط با امنیت ملی). بعنوان مثال نظام حقوقی مالکیت‌های فکری برای این است که مبتکر و مؤلف، موظف شود که صد درصد اطلاعات مربوط به اختراع خود را در جامعه منتشر نماید، در عوض برای مدت معین (در اختراع معمولاً ۲۰ سال و در حق تألیف ۵۰ سال + حیات مؤلف) از منافع مادی آن بهره‌مند می‌شود.

در بدو پیدایش و شکل‌گیری جامعه صنعتی در ایران، برخی از چهارچوب‌های حقوقی انتشار اطلاعات مدون شده‌اند هر چند که از همان آغاز یک دیدگاه ارگانیک و پویا راجع به چارچوب‌های حقوق انتشار/دسترسی به اطلاعات در ابعاد مختلف وجود نداشته و هم از این جهت جریان اطلاعات در بستر مدیریت دولتی و حکومتی بطور کلی مسکوت و معطل مانده است ولی بیش از این نمی‌توان مقوله اطلاعات را بطور کلی و اطلاعات دولتی را بطور خاص مسکوت و معطل گذاشت. دولت الکترونیکی که ساختار فنی آن در سال ۱۹۹۵ بوجود آمده، تنها و تنها در یک عنوان سرنوشت دسترسی به اطلاعات دولتی قابل طرح و اجرا است.

نتیجه گیری

پیشرفت‌های فن‌آوری اطلاعات، امکانات فراوان و بسیار کارآمدی را نوید می‌دهد که تاثیرهای اولیه آن در آغاز قرن جدید به‌وضوح نمایان است. فن‌آوری اطلاعات بسرعت بعنوان عنصر حیاتی رشد در جوامع مطرح می‌شود و از طریق آن موقعیت‌های کلان اجتماعی، اقتصادی سیاسی و توسط همگان قابل توزیع و استفاده می‌گردد. به کمک فن‌آوری اطلاعات، افراد و جوامع بشری استفاده بهتری از دانایی بعمل می‌آورند و می‌توانند تلاش‌های خود را بگونه‌ای جهت دهند که به قدرتمندکردن دموکراسی و افزایش شفافیت، اداره حکومت با حفظ ارزش‌های انسانی، ارتقای حقوق بشر و افزایش تنوع فرهنگی و پاسداری از صلح و پایداری کمک کند.

انسان به آنچه دارد قناعت نکرده و در پی افزایش دانایی و بسط سلطه خویش بر کلیه موجودیت‌ها است، پس باز می‌کوشد تا داشته‌هایش را توسعه بخشد. این تلاش برای توسعه، اگر کاربری مناسب داشته باشد زیبا و مفید است، در غیر اینصورت به احتمال بسیار زیاد به نیروی مخرب تبدیل می‌شود. در واقع هر جا وسیله و هدف، جابه‌جا شوند، هدف‌های مجازی، هدف اصلی را از قلمرو نظر و میدان عمل بیرون رانده و حاصلی جز اختلال و بی‌نظمی در پی نخواهند داشت. فن‌آوری باید با سایر اجزای تشکیل‌دهنده نظام به نحوی موزون و هماهنگ در تعامل باشد.

در عصر کنونی فن‌آوری اطلاعات در همه وظایف مدیریتی وارد شده و بشدت ابراز وجود می‌کند. امروز بدون دسترسی به فن‌آوری نوین اطلاعاتی و ارتباطی امکان اداره واحدهای بشری میسر نیست. کنترل در زمره مهمترین وظایف مدیریتی است که در عصر اطلاعات به صورت‌های جدیدی اعمال می‌شود. در عصر جدید، برای اینکه کنترل تحقق پذیرد، مرکب جدیدی را به خدمت می‌گیرد و ابزارهای نوینی را مورد استفاده قرار می‌دهد. به تدریج الگوریتم کنترل در نرم‌افزارها گنجانده می‌شود و استفاده فشرده از فن‌آوری اطلاعاتی به سازمان‌ها این قدرت را می‌دهد که هر فعالیتی را تحت نظارت قرار دهند و اطلاعات مربوط به آن را در پایگاه‌های اطلاعاتی ذخیره سازند.

در جامعه‌ای که ساختارهای بوروکراتیک و غیر منعطف و مکانیکی روبه کمرنگ شدن هستند، اینفوکراسی ساختارهای منعطف‌تر و منظم‌تری را با سطح بالایی از کنترل ترکیب می‌کند و به تدریج جایگزین بوروکراسی می‌شود و زمینه را برای پیاده‌سازی دموکراسی الکترونیکی مهیا می‌سازد.

در دموکراسی الکترونیکی که به دانش حرفه‌ای و تخصصی مجهز است، هر نوع اطلاعاتی را از طریق شبکه‌های الکترونیکی می‌توان به‌دست آورد و به این ترتیب، دموکراسی الکترونیکی با بکارگیری فن‌آوری اطلاعاتی، بسیار قوی‌تر می‌شود.

در پایان به نظریک نویسنده اشاره کنیم که می‌گوید: "فن‌آوری اطلاعات به دولت‌ها اجازه می‌دهد به جای این که در خانه ما را بزنند و از ما سؤال کنند به آسانی از برج مراقبت خود ما را نظاره و کنترل نمایند. اما باید برای این برج مراقبت، دو کلید ساخت و کلید دوم را به دست مردم سپرد. دارندگان کلید، خود مراقب یکدیگر خواهند بود تا پای از گلیم خویش بیرون ننهند.

- 1- www.e-democracy.org
- 2- www.cdt.org
- 3- www.ayandenegar.org/w22.htm
- 4- www.hamshahri.org/homnews
- 5- www.itna.ir/archives/news
- 6- www.itiran.com/docs/32.htm
- 7- Beniger, James, R. "The Control Revolution, Technological and Economic Origins of the Information Society", Harvard University Press, Massachusetts, 1986.
- 8- Clift, Steven, "An Internet of Democracy", Association for Computing Machinery, Communications of the ACM; New York, Nov. 2000.
- 9- Cooper, Randolph B., Information Technology Development Creativity: A Case Study of Attempted Radical Change, "MIS Quarterly", Volume 24, No.2, and June 2000.
- 10- Coutard, Olivier, "The Governance of Large Technical Systems", Routledge, London, U.K., 1999.
- 11- Grounlund, Ake, "Democracy in an IT-Framed Society", Association for Computing Machinery, Communications of the ACM, New York, Jan. 2001.
- 12- Hood, C., Informatization and Public Administration Trends, in Snellen and Van de Donk, "Public Administration in An Information Age", 1998.
- 13- Keyes, Jessica, "Internet Management", Auerbach Publications, New York, USA, 2000.
- 14- McFarland, Dalton E., "The Managerial Imperatives, the Age of Macromanagement", Cambridge, Mass., USA, 1986.
- 15- Schultze, Ulrike, A confessional Account of An Ethnography about Knowledge Work, "MIS Quarterly", volume 24, NO. 1, March 2000.
- 16- Selnow, Gary, "The Internet: The soul of Democracy", Vital Speeches of the Day; New York, Nov. 1, 2000.
- 17- Snellen, I. TH. M. and W. Van de Donk, "Public Administration in an Information Age", IOS Press, Amsterdam, Netherlands, 1998.
- 18- www.news.com
- 19- www.Itech.com

مهندسين مشاور ره شهر تاکنون منتشر کرده است:

- ۱- کاربرد جديد شیشه در نماي ساختمان (تابستان ۱۳۷۱)
- ۲- پارکینگ مراکز تجاری (پائیز ۱۳۷۱)
- ۳- محافظت در مقابل زلزله (زمستان ۱۳۷۱)
- ۴- جمع‌آوری و دفع زباله و مسائل ناشی از آن (زمستان ۱۳۷۱)
- ۵- طرح اسکان سریع (زمستان ۱۳۷۱)
- ۶- مجموعه مقالات راجع به ژئوسنتز (بهار ۱۳۷۲)
- ۷- مهار آب با آب (بهار ۱۳۷۲)
- ۸- تحول سبز در معماری (بهار ۱۳۷۲)
- ۹- روندیابی و مدیریت سیلاب (بهار ۱۳۷۲)
- ۱۰- مطالعات اقتصادی جهت احداث مراکز خرید (تابستان ۱۳۷۲)
- ۱۱- نگاهی کوتاه بر طراحی فضای سبز - «تجربیات کشورهای مختلف» (تابستان ۱۳۷۲)
- ۱۲- بازیافت آب در صنایع شن و ماسه‌شوئی (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۳- بناهای چوبی (کنده‌ای) در ایران و تجربیات کشورهای دیگر (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۴- نکاتی در مورد طراحی ساختمانهای بتنی پیش ساخته پیش‌تنیده در مناطق زلزله‌خیز (پائیز ۱۳۷۲)
- ۱۵- اتوماسیون و بهینه‌سازی در سیستم‌های توزیع الکتریکی (زمستان ۱۳۷۲)
- ۱۶- انرژی دریاها (زمستان ۱۳۷۲)
- ۱۷- پارکینگهای مکانیکی اتوماتیک و نیمه اتوماتیک (بهار ۱۳۷۳)
- ۱۸- انرژی باد (بهار ۱۳۷۳)
- ۱۹- اصول طراحی ساختمانهای اداری و بانک‌ها (بهار ۱۳۷۳)
- ۲۰- انرژی خورشیدی (بهار ۱۳۷۳)
- ۲۱- طراحی مرکز خرید - جلد اول: مطالعات مقدماتی جهت طراحی مراکز خرید (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۲- شهر سالم با آمورتون (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۳- شهر سالم - کاربرد سیستم‌های فتوولتائیک از میلی‌وات تا مگاوات (تابستان ۱۳۷۳)

- ۲۴- شهر سالم - اصول طراحی برای افراد دارای کهولت، ناتوانی، اختلال و معلولیت (تابستان ۱۳۷۳)
- ۲۵- نسل چهارم نیروگاهها (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۶- بازیافت آب در صنایع نساجی (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۷- مراکز درمانی و بیمارستانهای آینده (پائیز ۱۳۷۳)
- ۲۸- شهر سالم - انبوه سازی (انبوه سازان اسکان) (زمستان ۱۳۷۳)
- ۲۹- سیستم‌های مدیریت بار و مدیریت انرژی در شبکه‌های انرژی الکتریکی (زمستان ۱۳۷۳)
- ۳۰- بازیافت آب - «تصفیه پساب صنایع لبنی» (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۱- شهر سالم - صنعت چوب و کاغذ و نقش آن در فرهنگ، اقتصاد و سیاست (در ایران و جهان) (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۲- صرفه‌جویی انرژی در ساختمانهای مسکونی (بهار ۱۳۷۴)
- ۳۳- شهر سالم - معماری و پرورش فکری کودکان و نوجوانان (تابستان ۱۳۷۴)
- ۳۴- شهر سالم - بازیافت زباله و مصالح ساختمانی و نقش آن در حفظ خاک و پاکسازی محیط (پائیز ۱۳۷۴)
- ۳۵- شهر ما کجاست (زمستان ۱۳۷۴)
- ۳۶- حفاظت سواحل دریا و رودخانه‌ها - معرفی روشهای سنتی و پیشرفته (زمستان ۱۳۷۵)
- ۳۷- بهینه‌سازی آموزش عالی - نگاهی کوتاه بر کارکرد نظام آموزشی ایران و جهان (زمستان ۱۳۷۵)
- ۳۸- استفاده از ژئوگرید در راهها و باند فرودگاهها (بهار ۱۳۷۶)
- ۳۹- اقتصاد گردشگری (جلد اول) (زمستان ۱۳۷۶)
- ۴۰- نگرش‌هایی نوین به طراحی فضای باز اداری (تابستان ۱۳۷۷)
- ۴۱- اقتصاد گردشگری جلد دوم (فصول سوم و چهارم) (زمستان ۱۳۷۷)
- ۴۲- فهرست مطابقه‌ای عملیات اجرایی جهت تسهیل در امر نظارت (پائیز ۱۳۷۸)
- ۴۳- دانسته‌هایی در مورد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی در جهان (پائیز ۱۳۷۸)
- ۴۴- هدایت منابع مالی و فنی غیردولتی جهت اجرای طرح‌های عمرانی (زمستان ۱۳۷۸)
- ۴۵- پژوهش در تاریخچه، مفهوم و سیر تحول شهرسازی و شهر سالم در فرهنگ ایران و اسلام (زمستان ۱۳۷۸)
- ۴۶- پارک انرژی‌های نو (تابستان ۱۳۷۹)
- ۴۷- فضای باز اداری - مدیریت تجهیزات و طراحی داخلی (پائیز ۱۳۷۹)
- ۴۸- شهرک ترافیکی کودکان (زمستان ۱۳۷۹)

- ۴۹- فضای باز اداری- استانداردهای طراحی فضاهای اداری جداکننده‌ها، قطعات و اتصالات (زمستان ۱۳۷۹)
- ۵۰- فضای سبز - مناطق صنعتی - پارک‌های صنعتی (تابستان ۱۳۸۰)
- ۵۱- تنظیم شرایط محیطی - بخش اول: استانداردهای عملکرد حسی- جلد اول: محیط روشنایی (پاییز ۱۳۸۰)
- ۵۲- تنظیم شرایط محیطی - بخش اول: استانداردهای عملکرد حسی- محیط‌های صوتی و حرارتی (پاییز ۱۳۸۰)
- ۵۳- منظرسازی- جلد اول: طراحی کاشت (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۴- منظرسازی- جلد دوم: آبیاری و نگهداری منظر (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۵- تنظیم شرایط محیطی - بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط - جلد اول: تولید و کنترل نور و صدا (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۶- تنظیم شرایط محیطی- بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط - جلد دوم: تولید و کنترل حرارت (زمستان ۱۳۸۰)
- ۵۷- منظرسازی- جلد سوم: راهبردهای تکمیلی آراستن مناظر (بهار ۱۳۸۱)
- ۵۸- تنظیم شرایط محیطی- بخش دوم: سیستم‌های کنترل محیط- جلد سوم: سیستم جامع محیطی (تابستان ۱۳۸۱)
- ۵۹- شهر سالم- توسعه (کلان شهر تهران) (تابستان ۱۳۸۱)
- ۶۰- فن آوری اطلاعات- بخش اول: مفاهیم کلی (پاییز ۱۳۸۱)
- ۶۱- منظرسازی- جلد چهارم: چمن (روش‌های تکثیر و کاشت و نگهداری) (زمستان ۱۳۸۱)
- ۶۲- فن آوری اطلاعات- بخش دوم: مدیریت فن آوری اطلاعات (زمستان ۱۳۸۱)
- ۶۳- فن آوری اطلاعات- بخش سوم: تجارت الکترونیکی (بهار ۱۳۸۲)
- ۶۴- فن آوری اطلاعات- بخش چهارم: تجارت الکترونیکی «امنیت و تجارت بی‌سیم» (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۵- ساختمان‌های سبز و پایدار «شناخت و لزوم ساختمان‌های سبز و پایدار» (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۶- فن آوری اطلاعات- بخش پنجم: دولت الکترونیکی (تابستان ۱۳۸۲)
- ۶۷- منظرسازی- جنگل‌های مانگرو (حرا): بخش اول - کلیات (پاییز ۱۳۸۲)
- ۶۸- فن آوری اطلاعات- بخش ششم: بازاریابی الکترونیکی (پاییز ۱۳۸۲)
- ۶۹- فن آوری اطلاعات- بخش هفتم: شهرداری الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۲)

- ۷۰- فن آوری اطلاعات- بخش هشتم: آموزش الکترونیکی (بهار ۱۳۸۳)
- ۷۱- فن آوری اطلاعات- بخش نهم: دانشگاه الکترونیکی (بهار ۱۳۸۳)
- ۷۲- فن آوری اطلاعات- بخش دهم: سیستم‌های اطلاعات مدیریتی ساختمان (تابستان ۱۳۸۳)
- ۷۳- فن آوری اطلاعات- بخش یازدهم: دانشگاه الکترونیکی (پاییز ۱۳۸۳)
- ۷۴- فن آوری اطلاعات- بخش دوازدهم: مدیریت پرونده های الکترونیکی (زمستان ۱۳۸۳)

همچنین نشریات تخصصی ذیل نیز منتشر گردیده‌اند:

- حقایقی در مورد شرکتهای بزرگ (بخش تحقیق و توسعه) (زمستان ۱۳۷۲)
- انتخاب محل و نوع سد براساس شرایط ژئومورفولوژی و ژئولوژی (بخش عمران آب) (زمستان ۱۳۷۲)
- تحلیل منطقه‌ای سیلاب در حوضه‌های شمالی تهران (بخش عمران آب) (بهار ۱۳۷۳)
- اصول طراحی مراکز دیسپاچینگ (بخش انرژی) (زمستان ۱۳۷۲)
- پارک پویس: اندیشه سالم / بدن سالم در شهرک فاطمیه منطقه ۲۰ شهرداری تهران (بخش شهر سالم)-
(پائیز ۱۳۷۲)
- شهرک ترافیکی کودکان (بخش شهر سالم) (پائیز ۱۳۷۲)
- سازماندهی کارکردهای بهینه نمایشگرهای دیجیتالی (بخش شهر سالم) (زمستان ۱۳۷۲)
- استفاده از مولتی ویژن در مراکز پرتردد شهری (بخش شهر سالم) (بهار ۱۳۷۳)
- پارک انرژی‌های نو (بخش شهر سالم) (تابستان ۱۳۷۳)
- بهینه‌سازی خدمات پرواز (بخش شهر سالم) (زمستان ۱۳۷۳)
- بازارچه صنایع دستی در کوهپایه‌های شمال تهران (بخش شهر سالم) (تابستان ۱۳۷۴)

ضمناً کتب زیر منتشر گردیده‌اند:

- ۱- سازه پارکینگهای طبقاتی (PARKING STRUCTURES) (۱۳۷۲)
- ۲- سازه‌های آبی (HYDRAULIC STRUCTURES) (۱۳۷۳)
- ۳- خودآموز اتوکد ۱۲ (AUTO CAD. V.12 USER'S GUIDE) (۱۳۷۳)
- ۴- برنامه‌ریزی و طراحی هتل (دفتر تحقیقات و معیارهای فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور - ۱۳۷۵)

۵- بیست و پنج جلد استانداردهای صنعت آب کشور (دفتر امور فنی و تدوین معیارهای سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

کشور - ۱۳۷۵)

۶- راهنمای برنامه نویسی سه بعدی OPEN GL (۱۳۸۲)

کتاب زیر بزودی منتشر می‌شوند:

۱- منظرسازی (طراحی، اجراء) LANDSCAPING PRINCIPLES & PRACTICES (مترجم: ره شهر)

۲- اصول زمین کردن الکتریکی (اتصال به زمین) ELECTRICAL GROUNDING (مترجم: ره شهر)